

TAX BURDEN IN EU COUNTRIES – COMPARATIVE ANALYSIS

Nikolina Mareva

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The purpose of this study is to investigate the distribution of the total tax burden in the EU-28 member states during the period 2009-2018. The comparative analysis focuses on the taxation trends in EU member states, measured by tax-to-GDP ratio and by design of tax system, presented by the breakdown of total tax revenues into direct taxes, indirect taxes and social contributions. The article provides empirical evidence of tax burden and its structure in the European Union. The analysis is based on annual data from Eurostat.

Keywords: taxation, tax burden, European union.

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНАТА ТЕЖЕСТ В СТРАНИТЕ ОТ ЕС

Николина Марева

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите, Пловдив, България

Резюме: Целта на изследването е да се направи сравнителен анализ на общата данъчна тежест в страните от ЕС за периода 2009-2018 година. Анализът се фокусира върху тенденциите в данъчното облагане в страните-членки на ЕС като се използва съотношението данъчни приходи към БВП, сравняват се данъчните системи на отделните страни, представени чрез разбивка на общите данъчни приходи на: приходи от преки данъци, приходи от косвени данъци и приходи от социални осигуровки. Докладът предоставя емпирични доказателства за данъчната тежест и нейната структура в страните от Европейския съюз. Анализът се основава на годишни данни за приходите от данъци върху доходите и богатството, данъци върху потреблението и социалноосигурителните вноски от статистическата база данни на Евростат.

Ключови думи: данъчно облагане, данъчно бреме, Европейски съюз.

Въведение

Размерът и структурата на данъчната тежест е един от най-важните способности за въздействие върху икономическата активност на населението на дадена страна. Взаимодействието между прилаганите данъци и икономическото развитие е сложно и многостранно от гледна точка на влиянието, което оказват върху икономическата активност, икономическото развитие и растеж, разпределението и преразпределението на доходите и богатството. В научната литература съществуват множество изследвания за зависимостта между данъчните приходи, публичните разходи и икономическия растеж (Barro, 1991; Mendoza et al., 1994; Slemrod, 1995; Leibfritz, Thornton and Bibbee, 1997; Browning (1987) Nordhaus and Boyer, 2000; Dackehag и Hansson (2012) Gale и Samwick (2014)). Изводите не са еднозначни, тъй като в зависимост от макроикономическата среда е целесъобразно използването на специфична данъчна система. Оптималното данъчно бреме е различно за всички държави. То е по-скоро субективна категория, която отразява ниво на данъчно облагане, при което данъкоплатците, относително безболезнено от гледна точка на финансовото им състояние, ще плащат данъчните си задължения доброволно, в законовия

срок, като същевременно се държи сметка за разходването на държавните приходи във връзка с количеството и качеството на предоставяните публични блага. Постигането на оптимално равнище на данъчно облагане обаче никак не е лесно и зависи във висока степен от прилаганата данъчна политика и целите, които тя преследва.

Според Джоузеф Стиглиц (1996)¹ една данъчна система е добра, когато притежава следните свойства:

- икономическа ефективност;
- административна простота;
- гъвкавост;
- политическа отговорност;
- справедливост.

Следователно, оптимална данъчна структура е тази, която максимизира общественото благосъстояние, отчитайки съображения за ефективност и социална справедливост. Последните две много често са конкуриращи се цели². Трябва да се отбележи, че данъците са основен източник на приходи в държавната хазна. Така например, през 2018 година данъчните приходи възлизат на 89,4% от публичните приходи в ЕС³. Поради това постигането на оптималност при данъчното облагане представлява важна цел пред всяка данъчна политика, а именно увеличаване на данъчните приходи при едновременно нарастване на благосъстоянието на икономическите агенти.

Материали и методи

Изследването се фокусира върху тенденциите в разпределението на общата данъчна тежест в страните-членки на ЕС като се използва съотношението данъчни приходи/БВП, сравняват се данъчните системи на отделните страни, представени чрез разбивка на общите данъчни приходи на приходи от преки данъци, приходи от косвени данъци и приходи от социални осигуровки. Целта на статията е чрез използване на емпирични доказателства за страните от ЕС да се изследват ефектите от облагането с преки (direct taxes) и косвени данъци (indirect taxes), като се отчита и влиянието на осигурителните вноски (social contributions). Анализът се основава на годишни исторически данни за данъците върху доходите и богатството; данъците върху производството и вноса (ДДС, акцизи и вносни мита); осигурителните вноски в държавите-членки на ЕС за периода 2009-2018 година от статистическите бази данни на Евростат. Годишните данни за БВП на отделните страни също са взети от Евростат.

Резултати и дискусия

Най-често използвания показател за сравняване на данъчната тежест в отделни страни е съотношението на данъчните приходи към брутния вътрешен продукт (tax-to-GDP ratio), който измерва каква част от производството на страната представлява задължителни безвъзмездни плащания в полза на държавата (фиг. 1).

През 2018 г. данъчните приходи (включително нетните постъпления от социалноосигурителни вноски) представляват 40,3 % от БВП в Европейския съюз, в България те възлизат на 29,9% от БВП. В сравнение с началото на разглеждания период се наблюдава увеличение на съотношението както за ЕС, така и за България. В абсолютно изражение данъчните приходи през 2018 г. показват постоянен темп на нарастване за разглеждания период. През 2018 г. данъчните приходи на ЕС-28 нарастват с 224 милиарда евро спрямо предходната година и с 35,5% спрямо 2009 г. В България ръстът на приходите от данъци и

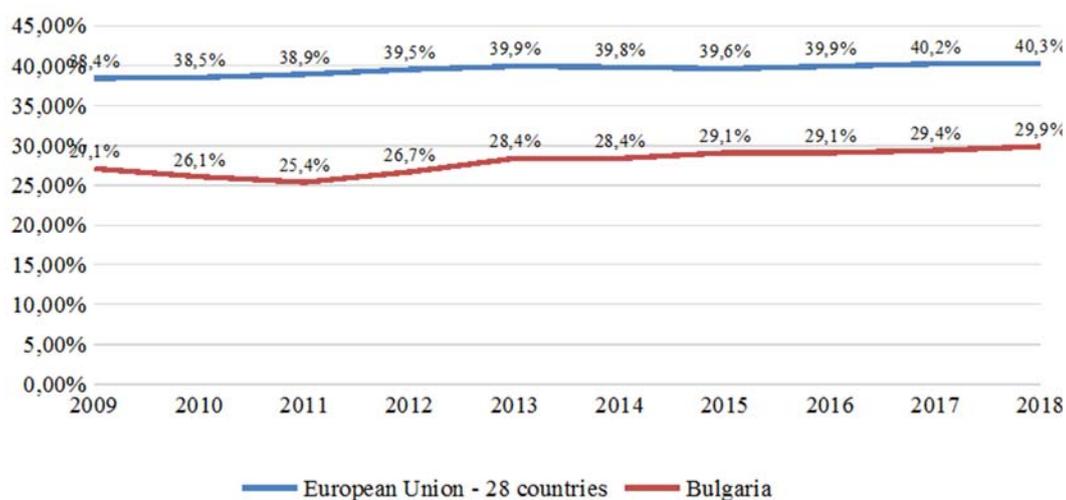
¹ Stiglitz, J. E. (1996). Economics of the Public Sector, fourth edition, W. W. Norton & Company, Inc., p. 511.

² Пак там, с. 607.

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

осигурителни вноски през 2018 г. е 65,7% в сравнение с 2009 г. Като процент от БВП данъчните приходи в България следват общата европейска тенденция на нарастване като единствено в периода 2010-2012 г. бележат спад, което е ефект от проявлението на световната финансова криза. Много от европейските страни с цел да стабилизируют публичните си финанси увеличили ставките на данъците върху потреблението (ДДС), като основен приходоизточник в бюджета, докато в България размерът на данъка върху добавената стойност остана непроменен. В ЕС и Евронзоната се наблюдава намаление на съотношението данъчни приходи спрямо БВП през 2015 г.

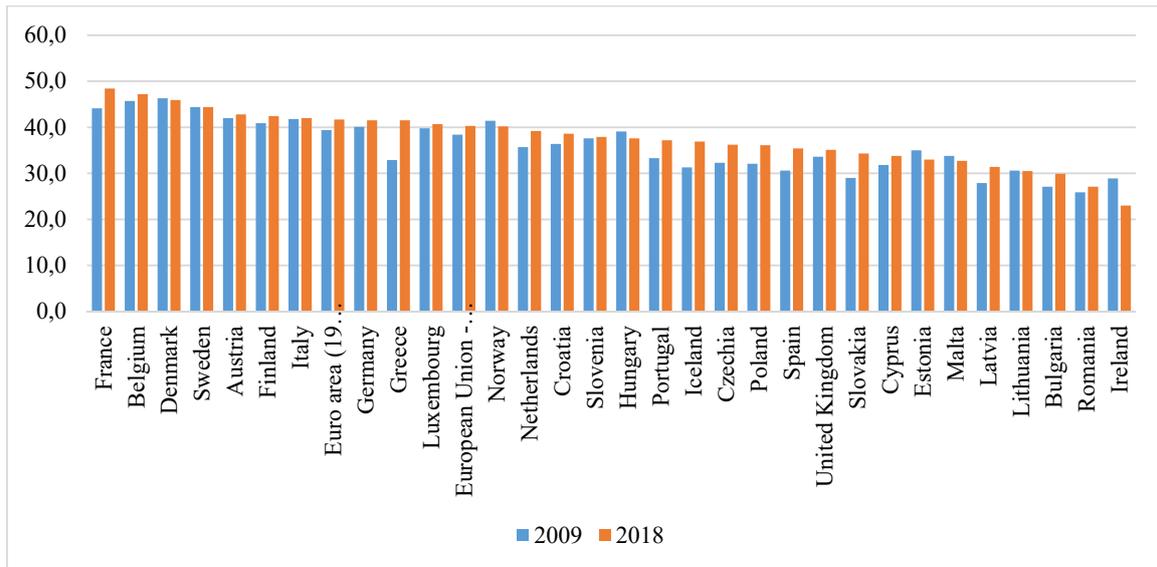
Ефектите от икономическата и финансовата криза върху данъчните приходи от 2007 г. нататък са очевидни. В сравнение с 2007 г. съотношението на данъчните приходи към БВП в ЕС-28 намалява с 0,8 процентни пункта до 38,4 и 38,5% през 2009 г. и 2010 г., като данъчните приходи намаляват с по-висок темп от БВП по това време. За периода 2011 г. до 2013 г. данъчните приходи се увеличават значително по отношение на БВП в сравнение с предходните две години. Това се дължи на по-слабия растеж на БВП и абсолютния ръст на данъчните приходи в резултат на предприетите данъчни мерки, от държавите-членки през последните години за коригиране на държавния им дефицит, като например увеличаване на ставката на ДДС и въвеждане на нови данъци върху имуществото, банковите услуги и др. Между 2014 г. и 2015 г. съотношението данъчни приходи/БВП леко намалява в ЕС-28 и през 2016 г. отново започва да нараства до 2018 г.

Фиг. 1. Данъчна тежест в ЕС и България, представена като съотношение на общите данъчни приходи (включително осигурителни вноски) и БВП в % за периода 2009-2018 година

Източник: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en

Както се вижда на фигура 2, съотношението между общата сума на данъчните приходи и социалноосигурителните вноски за 2018 г. към БВП е най-високо във Франция (48,4% от БВП), Белгия (47,2% от БВП) и Дания (45,9% от БВП). Най-нисък относителен дял на данъчните приходи в обществения продукт е регистриран в Ирландия (23,0 % от БВП), следвана от Румъния (27,1%), България (29,9%), Литва (30,5%) и Латвия (31,4%). През 2018 г. само в 6 страни данъчната тежест намалява (Дания, Норвегия, Унгария, Литва, Естония, Малта) в сравнение с 2009 г. В останалите 22 страни относителният дял на данъчни приходи в БВП през 2018 г. е по-висок в сравнение с 2009 г. В абсолютно изражение най-високо е увеличението на общите данъчни приходи в Германия, докато в Гърция отбелязват спад в сравнение с 2009 г.

Фиг. 2. Данъчна тежест в страните от ЕС, представена като съотношение на общите данъчни приходи (включително осигурителни вноски) и БВП в % за 2009 и 2018 година

Източник: Евростат <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Значителните разлики в структурата на общите приходи от данъци и социални вноски през анализирания период могат да бъдат обяснени с различни причини, които са специфични за всяка отделна страна. Според Стоилова (2012) сред основните предпоставки са промените в икономическа активност, засягаща нивата на заетост и продажбите на стоки и услуги, промените в данъчните системи, а също така и промените в равнището на БВП⁴.

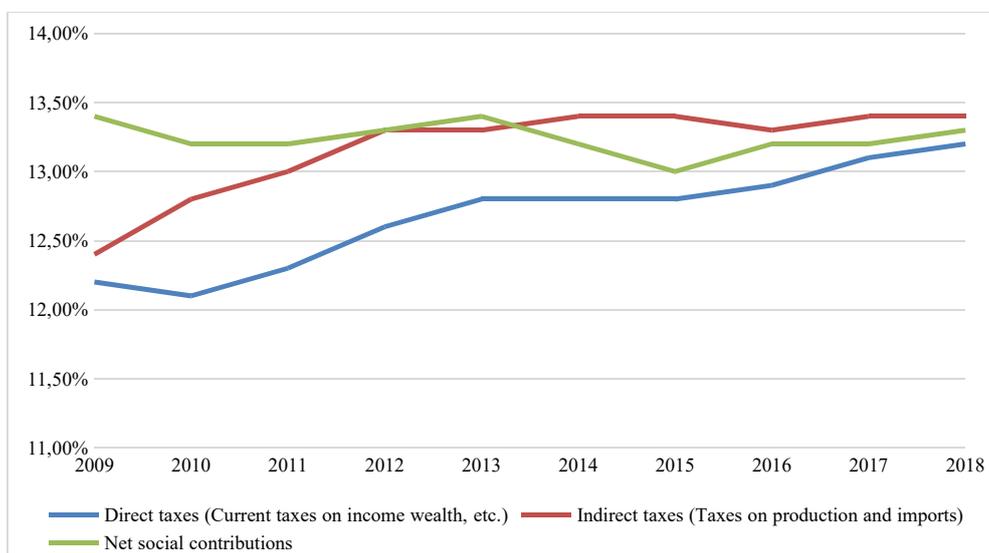
През 2018 г. в Европейския съюз косвените данъци (върху производството и вноса) представляват 13,6% от БВП, а преките данъци (върху доходите, богатството и др.) възлизат на 13,2% от БВП. Приходите от преки данъци значително намаляват в периода след кризата (2007 - 2010 г.). В периода 2011 - 2013 г. бележат лек ръст, докато съотношението им към БВП остава стабилно до 2015 г. От 2016 до 2018 г. приходите от преки данъци нарастват. Делът на (нетните) социални вноски остава стабилен за периода 2016 – 2018 г. (фиг. 3).

Според икономическата теория свръхданъчното облагане създава изкривявания и влияе негативно върху икономическия растеж. Като се има предвид производствената функция, очевидно е, че данъчното облагане може да повлияе на растежа чрез въздействието си върху капитала, трудовите ресурси и чрез ефекта си върху общата факторна производителност. Според някои изследвания корпоративните и личните данъци върху доходите и задължителните социални вноски са най-вредни за растежа, докато данъците върху потреблението, околната среда и имуществото са по-малко вредни⁵. Логиката е, че ако работната сила се разтовари от високото данъчно и осигурително бреме, това ще даде възможност да се увеличи разполагаемия доход на населението, който ще може да бъде спестяван или инвестиран и това ще окаже положително влияние върху благосъстоянието на гражданите. Това от своя страна създава благоприятна среда за устойчив икономически растеж в бъдеще. От друга страна намаляването на данъчноосигурителното бреме върху работната сила намалява нейната цена спрямо останалите производствени фактори и при равни други условия ще повиши търсенето ѝ и ще доведе до оживление на пазара на труда. Ако

⁴ Stoilova, D, N. Patonov An empirical evidence for the impact of taxation on economy growth in the European Union Book of Proceedings – Tourism and Management Studies International Conference Algarve 2012 vol.3 ISBN 978-989-8472-25-0

⁵ OECD. (2008). Taxing Wages. 2006-2007. Special feature: tax reform and tax burden, p.24

същевременно бъдат повишени косвените данъци върху потреблението, това ще доведе до увеличение на цените на стоките и услугите и е възможно инфлацията да „изяде” увеличения разполагаем доход, реализиран от намалението на данъчноосигурителното бреме. Ето защо е много важно да се прецени как ще се разпредели бремето от увеличението на косвените данъци, тъй като положителният ефект от намаляването на преките данъци може да бъде елиминиран от увеличеното бреме на косвените данъци.

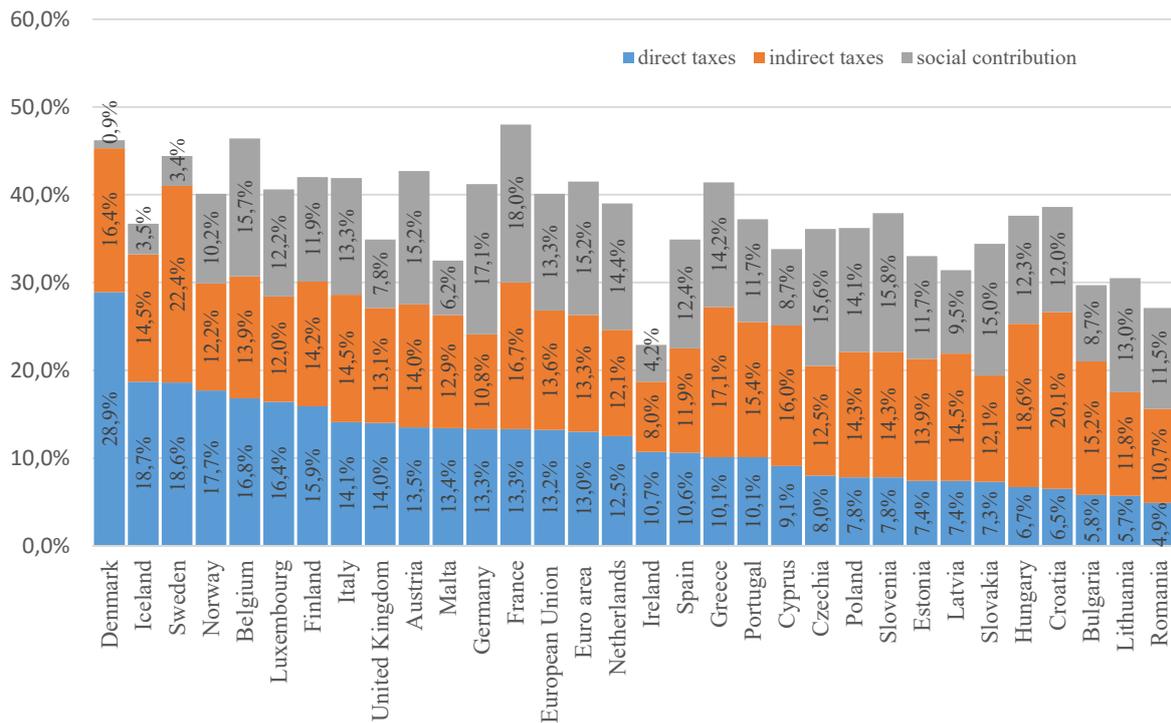

Фиг. 3. Разпределение на данъчната тежест на преки данъци, косвени данъци и социални осигуровки в ЕС като % от БВП за периода 2009-2018 г.

Източник: Евростат <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Поради различията в националните данъчни системи на страните в Европейския съюз, преките данъци, косвените данъци и нетните социални вноски варират значително в отделните държави по отношение на генерираните от тях данъчни приходи. На фиг. 4 е представено разпределението на приходите от преки и косвени данъци и социални вноски в страните от ЕС през 2018 г. Данъците върху доходите обхващат както данъците върху доходите на физическите лица или домакинствата, така и доходите или печалбите на бизнеса. Общо за ЕС-28 през 2018 г. преките данъци върху доходите като съотношение към БВП възлизат на 13,2%, от които данъците върху доходите на физическите лица (домакинствата) представляват най-голям дял (9,5% от БВП). Най-висока данъчна тежест върху доходите и богатството регистрира Дания (28,9% от БВП). Сравнително високото съотношение за Дания се дължи на това, че повечето социални помощи се финансират чрез данъци върху доходите и съответно приходите от социални вноски са много ниски в сравнение с други страни. Подобно съотношение важи и за Исландия и Швеция. В другия край на скалата са Румъния (4,9% от БВП през 2018 г.), Литва (5,7% от БВП), България (5,8% от БВП) и Хърватия (6,5% от БВП), които регистрират най-ниски приходи от данъци върху доходите и техният относителен дял е най-нисък в общата данъчна тежест.

Най-високи съотношения на данъците върху производството и вноса спрямо БВП са регистрирани в Швеция (22,4%), Хърватия (20,1%) и Унгария (18,6%), в съответствие със сравнително високото общо ниво на данъчно облагане в Швеция. Най-ниските съотношения на тези косвени данъци са регистрирани за Ирландия (8,0%), Румъния (10,7%), Германия (10,8%), Литва (11,8%) и Испания (11,9%).

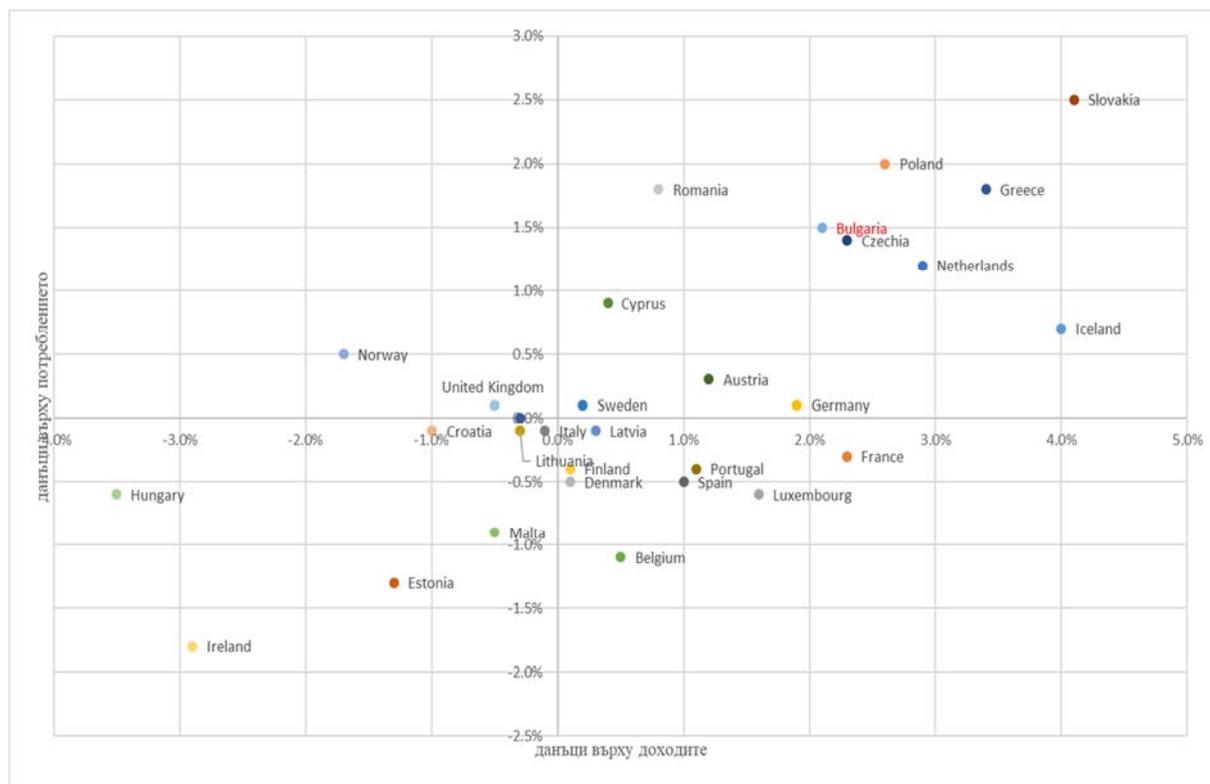

Фиг. 4. Разпределение на данъчната тежест в страните от ЕС за 2018 г.

Източник: Евростат <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

През разглеждания период най-съществено са нараснали приходите от преки данъци в Исландия (3,3%), Франция (2,8%), Люксембург (2,2%) и Германия (1,8%). В Унгария (2,9%), Норвегия (2,2%), Ирландия (1,1%) и Румъния (1%) приходите от данъци върху доходите намаляват през 2018 г. в сравнение с 2009 г. Анализирайки данните може да бъде направен извод че данъчната тежест от преки данъци намалява в страните от Централна и Източна Европа, но нараства в развитите европейски държави.

Фигура 5 обобщава промените в данъчната тежест в държавите-членки за периода като представя процентното изменението в приходите от косвени и преки данъци през 2018 г. в сравнение с 2009 г. В най-много страни се увеличава бремето на двата вида данъци (Словакия, Полша, Гърция, Румъния, България, Чехия, Холандия, Кипър, Исландия, Австрия, Германия и Швеция). Средното увеличение на данъчната тежест на преките данъци и осигурителните вноски е 1,6%, докато увеличението на тежестта върху потреблението е 1%. Тежестта на данъците на потреблението намалява в 15 страни, а в 7 страни намалява данъчната тежест и от двата вида данъци. Най-съществено е това намаление в Ирландия, където тези промени са свързани с усилията на страната за създаване на данъчна система, която да е привлекателна и подходяща за стимулиране на инвестиции и икономически растеж. В развитите европейски страни (Франция, Белгия, Люксембург, Дания, Финландия, Испания, Италия, Португалия) се наблюдава тенденцията за нарастване на данъчната тежест върху труда и намаляване на данъчната тежест върху производството и потреблението.

Фиг. 5. Промяна в данъчната тежест в страните от ЕС през 2018 г.

Източник: Евростат <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Изводи

В глобален аспект данъчната тежест в Европейския съюз е на сравнително високо ниво, около 40% от БВП и през разглеждания период продължава да нараства с бавни темпове. Общо за съюза основните видове данъци – преки и косвени и осигурителните вноски представляват поотделно около 13% от БВП и са разпределени равномерно в общото данъчно облагане. Относно промените в структурата на данъчното облагане следва да бъде отбелязано, че за страните от ЦИЕ е характерна тенденцията към увеличаване на данъчната тежест на косвените данъци. Това развитие е в съответствие с хипотезата на множество автори, че повишаване на данъците върху потреблението и в същото време намаляване на данъците върху труда и капитала може да стимулира икономическия растеж. Данъчното облагане на труда и капитала трябва да се поддържа ниско, тъй като има изкривяващ ефект върху решенията на икономическите агенти докато данъчното облагане на потреблението оказва по-слаби неблагоприятни ефекти в това отношение.

В развитите европейски страни се наблюдава тенденция на нарастване на данъчната тежест на прякото облагане на доходите и същевременно намаляване на данъчната тежест върху производството и потреблението. В тези страни данъчните приходи са предимно от облагане на труда и капитала.

България следва тенденцията на увеличаване на данъчната тежест на косвените данъци, както в другите източноевропейските страни, но също така се забелязва съществен ръст на тежестта на социалноосигурителните вноски, което се дължи на нарастване на техния размер през последните години. Като причина за последната тенденция се отчита неадекватността и неустойчивостта на разходопокривната пенсионна система, и това е свързано със значителен риск за правоимащите лица⁶. С цел да бъде стимулиран икономически растеж, данъчната

⁶Димитрова, П. (2019). Пенсионная система накопительного типа в Болгарии//журнал Управленский учет и финансы, бр. 2, Москва, с. 113.

политика трябва да бъде ориентирана към подобряване на демографската среда, систематично и целенасочено привличане на чуждестранни инвестиции и ограничаване на сивата икономика.

Използвана литература:

1. Георгиев, Г. (1998). Проблеми на данъчното облагане на агробизнеса, Научно-практическа конференция с международно участие: Аграрната реформа, нови проекции – век XXI, Свищов.
2. Димитрова, П. (2019). Пенсионная система накопительного типа в Болгарии//журнал Управленский учет и финансы, бр.2, Москва,с.110-120.
3. Димитрова П. П. (2018).Добровольное пенсионное обеспечение в Болгарии. Управленческий учет и финансы. №3. , Москва, с. 166–173.
4. Илиев, Цв. (2010). Икономическа свобода и растеж – детерминанти на политиката на реформи в България. „Научни трудове”, МВБУ, Ботевград, 2010, с. 58-74.
5. Илиев, Цв. (2017). Пари и парична политика на правителството. Списание за наука „Ново знание”, бр. 4, Пловдив, 2017, с. 11-29.
6. Dimitrova, P. (2017).The New Law of Accounting and Annual Statements of Non-financial Entities. International Balkan and near Eastern Social Sciences Conference, Ruse, p. 222-227.
7. OECD. (2008). Taxing Wages. 2006-2007. Special feature: tax reform and tax burden.
8. Rogers, J., C. Philippe, 2019. The Tax Burden of Typical Workers in the EU 28, 10th edition, Institut Économique Molinari, Paris-Bruxelles.
9. Stiglitz, J.E. (1996). Economics of the Public Sector, fourth edition, W. W. Norton & Company, Inc.
10. Stoilova, D, N. Patonov An empirical evidence for the impact of taxation on economy growth in the European Union Book of Proceedings – Tourism and Management Studies *International Conference Algarve 2012 vol.3* ISBN 978-989-8472-25-0.
11. Szarowska, Irena (2013). "Shift in tax burden and its impact on economic growth in the European Union," MPRA Paper 59778, University Library of Munich, Germany.
12. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>